

PDF

Donald Broady & Solveig Berggren,
"Om enkätundersökningar som utvärderingsverktyg", pp. 59–88 i Om utvärdering
och lärarutbildning. Rapport från styrelsens för HLS arbetsgrupp för utvärdering.
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, rektorsämbetet, 1989

Denna fil är 2021-08-25 migrerad från ett tidigare filformat. Typograferingen och
pagineringen därför förändrad. Appendix saknas.

Rapportens innehåll:

Förord 5

Inledning 7
Agneta Linné

Begreppet utvärdering 13
Ulf P. Lundgren

Politisk styrning och utvärdering 23
Ulf P. Lundgren

Till frågan om utvärdering i lärarutbildningen och inom HLS 27
Agneta Linné

Studerande, utbildning, lärarkår 41
Solveig Berggren och Mikael Palme
Appendix: några bilder av utbildningarna 56

Om enkätundersökningar som utvärderingsverktyg 59
Donald Broady och Solveig Berggren
Appendix 1: Figurer 71
Appendix 2: Enkätformulär 78

Vilka studerande går på HLS? 89
Mikael Palme
Appendix: Grafer och figurer 117

Avslutande diskussion och förslag 131

Textversion av Donald Broady & Solveig Berggren, "Om enkätundersökningar som utvärderingsverktyg", pp. 59–88 i *Om utvärdering och lärarutbildning. Rapport från styrelsens för HLS arbetsgrupp för utvärdering*. Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, rektorsämbetet, 1989.
Denna fil är 2021-08-25 migrerad från ett tidigare filformat. Typograferingen och pagineringen därför förändrad. Appendix saknas.

Donald Broady och Solveig Berggren

OM ENKÄTUNDERSÖKNINGAR SOM UTVÄRDERINGSVERKTYG

Inledning

En brukbar utvärdering av lärarutbildningen måste bygga på olika slag av information.

Lärarutbildningen innebär ett möte mellan lärarkandidaterna å ena sidan och institutionen, lärarhögskolan, å den andra. Lärarkandidaterna har bestämda resurser, erfarenheter, attityder med i bagaget. De möter lärarhögskolan med dess undervisningstraditioner, en lärarkår med en bestämd etos, etc. En god lärarutbildning förutsätter att detta möte avlöper lyckligt, dvs att det lärarkandidaterna har med i bagaget är avpassat till den undervisning de möter och omvänt. Dessutom krävs givetvis att lärarutbildningen är av värde för den framtida yrkesverksamheten.

Vi behöver således tre slag av information: om lärarkandidaterna, om lärarhögskolan som institution och om förhållandet till läraryrkets krav.

Under slutet av vårterminen 1988 har en enkät prövats som ett instrument för att skaffa information om lärarkandidaterna vid HLS. Enkäten utformades med tanke på möjligheterna till jämförelser med studier av andra utbildningsinstitutioner genomförda inom projektet "Högskolefältet i Sverige", som leds av Donald Broady och Mikael Palme och finansieras av UHÄ.

Samtidigt har material insamlats som kan bidra till en kartläggning av de institutionella villkoren för undervisningen vid HLS: kursplaner och andra

dokument, data om lärarkåren, intervjuer med lärare och utbildningsledare på vissa linjer, mm. Detta material redovisas på annat ställe i denna rapport.

Det tredje slaget av information, om förhållandet mellan lärarutbildningen och den framtida yrkesutövningen, har vi hittills lämnat därhän. Undersökningar av detta slag reser stora metodproblem.

Tillgängliga registerdata är inte tillräckliga

Viss information om högskolestuderande kan erhållas ur register som redan existerar. På annat ställe i den här rapporten redovisar Mikael Palme några resultat från bearbetningar av de register som tillhör det UHÄ-finansierade projektet "Högskolefältet i Sverige". Här finns data, hämtade ur SCB's s k barnband och SCB's och UHÄ's studeranderegister, om samtliga studenter vid svenska högskolelinjer åren 1978, 1981 och 1984.

Sådana bearbetningar av befintliga register kan ge värdefulla upplysningar, inte minst eftersom de medger jämförelser mellan olika kategorier av studerande: mellan lärarkandidater på olika orter, mellan lärarkandidater på olika linjer eller mellan lärarkandidater å ena sidan och andra högskolestuderande å den andra.

Bearbetning av de tillgängliga rikstäckande registren, för att ur dessa sålla fram uppgifter om lärarhögskolekandidater, är dock en komplicerad och kostsam affär. Förmodligen kan inte HLS regelmässigt använda en sådan metod; därtill krävs, som nu varit fallet, samverkan med något pågående forskningsprojekt eller med den löpande verksamheten vid SCB eller UHÄ. Dessutom erbjuder existerande centrala register sällan data om de aktuella årskullarna, och uppgifterna är ofta svårtolkade, behäftade med osäkerhet eller inkompleta. Ett exempel på information som vore av stort intresse men som visat sig vara ofullständig i högskolestatistiken är uppgifter om förstahandsval, andrahandsval etc. Och viktigast av allt: ur HLS' perspektiv är också annan information än den som finns i de centrala registren av intresse.

Många skäl talar således för att man vid HLS tar ett eget ansvar för insamling av information om de studerande. Detta kan ske helt i egen regi eller, hellre, i samarbete med andra institutioner eller pågående forsknings- och utvärderingsprojekt.

Syften med enkätundersökningar riktade till de studerande vid HLS

Ett hanterligt sätt att samla in information om de studerande är att låta dem skriftligen besvara enkäter. Frågorna bör gälla studenternas bakgrund i vidaste mening (familjbiografi, skolbakgrund, eventuella yrkeserfarenheter), aktuell studiesituation och hållning till framtiden. Sådana kunskaper om de studerande behövs för en bedömning av hur undervisningen bör organiseras, utformas och utvecklas.

För att bli verkligt fruktbar bör utvärderingsverksamheten äga en viss kontinuitet. Det skall finnas möjligheter att upptäcka förändringar, såsom att nya kategorier studerande strömmar till HLS. Exempelvis torde vi kunna vänta en förändrad rekrytering i och med införandet av en ny grundskollärarytbildning från och med hösten 1988. De nya antagningskraven och de annorlunda yrkeskarriärer som öppnar sig kan, tillsammans med samtidiga förändringar av villkoren på andra utbildningslinjer, innebära att de studerande som söker sig till grundskollärarytlinjen skiljer sig från klass- och ämneslärankandidaterna. Lärare som undervisar på grundskollärarytlinjen berättar att klimatet i dessa nya undervisningsgrupper är annorlunda än förr. För att förstå innebörden av denna förändring, kan vi ha glädje av den nyss genomförda enkätundersökningen av klass- och ämneslärankandidaterna våren 1988, dvs från tiden omedelbart innan grundskollärarytbildningsreformen. Motsvarande studie av de nya grundskollärankandidaterna pågår.

För att enkäterna skall vara brukbara bör de uppfylla vissa krav.

Frågeformulär som enbart mäter de studerandes attityder ger som regel svårtolkade resultat: vi kan få veta att de säger sig tycka bra eller illa om undervisningen, att de säger sig trivas eller vantrivas, att de säger sig önska mer eller mindre obligatorisk undervisning eller engelskspråkig kurslitteratur eller grupparbete – men vi har svårt att veta varför de svarar som de svarar. Den här typen av attitydundersökningar kan vara av stort värde som pedagogiskt redskap, exempelvis i form av kursvärdering, som vägledning för läraren. Däremot duger de inte om vi vill veta vad lärankandidaterna har med i bagaget och hur detta harmonierar med den undervisning som bjuds.

Frågorna bör beröra tre områden: för det första vad de studerande har med i bagaget, dvs "bakgrund", erfarenheter från hem, skola, ev tidigare yrkeserfarenhet mm; för det andra den aktuella situationen, studiesituationen i vidaste mening, attityder i samhällsfrågor, kulturella praktiker, etc; för det tredje deras hållning till den framtida yrkesutövningen.

När det gäller de studerandes bakgrund räcker det inte med att fastslå vilken "socialgrupp" de tillhör. Lärarkandidater kan ha vitt skilda studieförutsättningar även då de tillhör samma "socialgrupp"; låt säga att den enes far är högskolelektor, den andres en self-made egen företagare utan kulturella intressen. Därför duger inte klassificeringar av social bakgrund enligt schemat "socialgrupp" 1, 2, 3, eller "borgarklass", "medelklass", "arbetarklass". Sådana klassificeringar tar enbart fasta på "vertikala" skillnader mellan grupper. Minst lika viktiga är de sociala och kulturella avstånden mellan grupper som kan ha ungefär lika mycket symboliska och materiella tillgångar men av olika art: "skolkapital", "ekonomiskt kapital", traditionell "bildning", "organisationskapital", etc. En enkät till lärarkandidater bör innehålla frågor som låter oss finna indikatorer på dessa olika slag av tillgångar.

Frågorna om studiesituationen bör vara precisa. Svar på allmänna frågor om attityder och upplevelser är svårtolkade. En fråga om hur många timmar den studerande lägger ned på sina studier under helgerna säger mer (antingen om den faktiska arbetstiden eller om aspirationerna) än en fråga om huruvida studiearbetet upplevs som betungande eller inte.

Även frågorna om hållningen till den framtida yrkesutövningen bör vara tillräckligt precisa. Det är exempelvis av vikt att ta reda på om de studerande faktiskt varit på väg in ett annat yrkesområde, och om de genom sina fritidsintressen el dyl faktiskt orienterar sig mot alternativa yrkesområden.

Tillfogas bör, att det skriftliga frågeformuläret är ett instrument som visserligen erbjuder fördelar – det är en förhållandevis billig och lättadministrerad teknik – men som också har uppenbara begränsningar. Mest fruktbarande är en kombination av skilda tekniker: bearbetning av registerdata, enkätundersökningar, observationer och intervjuer.

Enkäten våren 1988

Under maj månad 1988 distribuerades en enkät, konstruerad enligt de nyss redovisade principerna, till utvalda studiegrupper vid HLS. Enkäten besvarades av 1.050 studerande, fördelade på följande linjer:

fritidspedagoglinjen (101 studerande)

förskollärlinjen (288)
hemspråkslärlinjen (79)
idrottslärlinjen (138)
klasslärlinjen (69)
speciallärlinjen (88)
syo-linjen (72)
vårdlärlinjen (37)
yrkespedagoglinjerna (100)
ämneslärlinjen (78)

Enkäten bör betraktas som ett försök att pröva ut ett instrument som kan fungera också i kommande utvärderingar. Därför finns utrymme för revisioner av enkätformuläret. Det kan dock för jämförbarhetens skull finnas skäl att rikta vissa likartade frågor även till nya årskullar lärarkandidater.

Enkäten består av fyra delar. Den första delen (frågorna I-X) berör förhållanden som är specifika för studerande vid HLS. Den andra delen (frågorna 1-46) innehåller frågor som också kan ställas till studerande vid andra utbildningsinstitutioner; på så sätt finns möjlighet att bedöma vad som utmärker situationen vid just HLS. Den tredje delen (frågorna 47-50) gäller situationen för dem som studerar i Stockholm. Enkäten avslutas med ett utrymme för kompletterande synpunkter på vad som är bra och dåligt med utbildningen vid HLS.

Några preliminära resultat

En rejäl bearbetning av enkäterna skulle kräva mer resurser än vi för närvarande disponerar. Här följer, som smakprov, preliminära resultat från genomgången av enkätsvaren från två grupper av lärarkandidater, dels från ämneslärlinjen (n=78), dels ett urval från förskollärlinjen (n=70). Ämneslärlarkandidaterna hör hemma på olika grenar (naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och språk-kombinationer). Förskollärlarkandidaterna tillhör samtliga 100-poängsvarianten, dvs de kommer ofta tämligen direkt från skolan.

Vi nöjer oss i det följande med att lyfta fram vissa skillnader mellan dessa två grupper. Denna jämförelse kan illustrera den spännvidd som råder mellan olika kategorier bland de studerande vid HLS.

Aktuella livsvillkor

De två grupperna har mycket olikartade livsvillkor:

Förskollärarkandidaterna i vårt material är utan undantag kvinnor. De är tämligen unga (medelålder 22 år). En tredjedel av dem är gifta och bara sex av dem har barn; bland ämneslärarkandidaterna finns något fler män än kvinnor (44 män och 34 kvinnor), de är äldre (medelålder 29 år), nästan två tredjedelar är gifta och nära en tredjedel har barn (fråga 9-10). {ämneslärarkandidaterna: 48 är gifta eller sammanboende, 23 har hemmaboende barn; Förskollärarkandidaterna: 24 är gifta eller sammanboende, 6 har hemmaboende barn. (fråga 9,10)}

Förskollärarkandidaterna uppger att familj och vänner konkurrerar mest med studierna om deras tid. Fler ämneslärarkandidaterna nämner i första hand familjen. (fråga 5)

Majoriteten av ämneslärarna äger ett eget hus eller våning eller har en hyresrättslägenhet. Bland förskollärarkandidaterna bor närmare hälften hos föräldrarna. (fråga 16)

Majoriteten av ämneslärarkandidaterna bor i förort, och en ännu större majoritet bland förskollärarkandidaterna (fråga 47).

Aktuell studiesituation, undervisningsformerna

Svaren på enkätens inledande frågor om studiesituationen vid HLS redovisas i diagrammen i ett appendix (siffrorna avser absoluta tal, inte procentsatser). Vi ser här bl a att de flesta bland förskollärarkandidaterna anser att mängden obligatorisk undervisning är lagom eller borde ökas, medan flertalet ämneslärarkandidater tycks anse att mängden obligatorisk undervisning borde minskas (fråga III). Tilläggas bör, att båda utbildningslinjerna har ungefär samma mängd obligatorisk undervisning, ca 20 vtr.

Flertalet förskollärarkandidater finner att grupparbetena tar för stort utrymme (fråga IV). Flertalet ämneslärarkandidater är nöjda med grupparbetenas omfattning.

Åtskilliga förskollärarkandidater önskar mer skriftliga uppgifter, medan vi hos ämneslärarkandidaterna finner en svag tendens till önskemål om färre skriftliga uppgifter (fråga VI). Här föreligger en tänkbar felkälla: även om frågan gäller HLS-

studierna kan vissa ämneslärarkandidater tänkas refera även till sina ämnesstudier vid universitetet.

Såväl bland förskollärarkandidaterna som ämneslärarkandidaterna finns en tämligen stor andel som önskar mer inslag av typ rollspel, gruppdynamik (fråga VII).

En stor majoritet bland ämneslärarkandidaterna och drygt hälften av förskollärarkandidaterna anser att de studerandes erfarenheter tas dåligt tillvara i undervisningen vid HLS (fråga VIII).

Studievanor

Ämneslärarkandidaterna ägnar i jämförelse med förskollärarkandidaterna mer tid åt studierna utöver den schemalagda undervisningen, särskilt under helgerna (fråga 1-2).

Bland ämneslärarkandidaterna säger sig 15 inte använda almanacka för att hålla ordning på sådant som har med studierna att göra, mot bara 2 bland förskollärarkandidaterna. (fråga 6){En hypotes är att en mer "intellektuell" orientering kan vara förenad med att man tar avstånd mot det pedanteri som kalendern representerar}.

Kurslitteraturen

På frågan om vilket slag av kurslitteratur de studerande önskar mer av, är det vanligaste svaret i båda grupperna: "i yrket praktiskt tillämpbar litteratur (t ex om undervisningsmetoder, vägledning eller dyl." Dessutom finns bland förskollärarkandidaterna de som önskar mer psykologisk och samhällsvetenskaplig litteratur, och bland ämneslärarkandidaterna de som önskar mer humanistisk och samhällsvetenskaplig litteratur (fråga IX).

Som svar på en öppen fråga om vilken annan slags litteratur som vore önskvärd, nämner några förskollärarkandidater "vuxenpsykologi", "natur, kultur", "tips i barnarbetet", "nyare, det som finns är så gammalt". Ämneslärarkandidaterna svarar "Sådan /litteratur/ som tar upp nya förslag på uppgifter, laborationer m.m. användbar i undervisningen", "Metodiska böcker med tips och råd hur man gör undervisningen mera varierad och roligare", "Video, det mediautbud som eleverna möter", "Sociologisk, socialpsykologisk", "skönlitteratur", "Rapporter från försöksprojekt i skolorna". (fråga IX)

På frågan vilken slags kurslitteratur som får för stort utrymme i utbildningen nämner sju av förskollärarkandidaterna psykologisk litteratur. Tjugo av ämneslärarkandidaterna nämner att den pedagogiska litteraturen har för stort utrymme, är för elementär eller av dålig kvalitet.

Bland förskollärarkandidaterna anser nästan hälften att viss kurslitteratur varit svårläst. Bland ämneslärarkandidaterna har bara var femte gjort samma erfarenhet. (fråga 3).

Bakgrund

Uppgifterna om föräldrarnas, far- och morföräldrarnas yrke och utbildning är ännu ej färdigbearbetade (fråga 43).

Bland ämneslärarkandidaterna finns ett antal (6) förstagenerationsinvandrare, bland förskollärarkandidaterna ingen enda.

På frågan om föräldrarnas föreningsengagemang svarar förskollärarkandidaterna oftare "vet ej" än ämneslärarkandidaterna. (fråga 44-45)

Bland ämneslärarkandidaterna har så gott som alla under grundskoletiden läst särskild kurs i engelska. Bland förskollärarkandidaterna har en fjärdedel läst allmän kurs. (fråga 27). Ämneslärarkandidaterna har med få undantag läst franska eller tyska som tillval, medan förskollärarkandidaterna har en större spridning bland sina tillvalsämnen, åtskilliga har läst konst eller något övrigt tillval. (fråga 28)

Sju av tio förskollärarkandidater har gått på gymnasieskolans tvååriga linjer (varav tre fjärdedelar på social linje eller konsumtionslinje), och två av tio på treåriga linjer. Bland ämneslärarkandidaterna har nio av tio gått tre- eller fyraåriga gymnasielinjer.

Ämneslärarkandidaterna hade ett högre betygsgenomsnitt (i medeltal 3,7) från gymnasieskolan än förskollärarkandidaterna (3,0).

Ämneslärarkandidaterna har oftare varit medlemmar av elevrådet, både under grundskole- och gymnasietiden. De har också i fler fall gått på kommunal musikskola under en längre tid. Båda grupperna var fram till tjugoårsåldern ungefär lika aktiva i föreningar, oftast idrottsföreningar. (fråga 34-37)

Ämneslärarkandidaterna är obetydligt mer resvana än förskollärarkandidaterna. Däremot finner vi en markant skillnad i fråga om resor med interrailkort: mer än hälften av ämneslärarkandidaterna {42} har gjort interrailresor, att jämföras med en femtedel{14} av förskollärarkandidaterna. (fråga 40) Dessutom finner vi skillnader vad gäller språkresor före tjugofsåldern: Nästan var femte ämneslärarkandidat har företagit sådana resor, att jämföras med knappt var tjugonde bland förskollärarkandidaterna; de sistnämnda har utan undantag varit i England, medan hälften av de ämneslärarkandidater som varit på språkresor (även) varit i andra länder.

Fler ämneslärarkandidater än förskollärarkandidater har påbörjat en annan eftergymnasial utbildning innan de började vid HLS. (fråga 25)

Kulturvanor

Något fler ämneslärarkandidater än förskollärarkandidater uppger att de läser en dagstidning regelbundet. {ngt fler ämneslärarkandidaterna läser SvD} Vad gäller läsningen av olika avdelningar i tidningen är skillnaderna inte så stora. De mest markanta skillnaderna gäller ekonomisidorna och sportsidorna: ingen enda förskollärarkandidat säger sig läsa ekonomi- och börsnyheter regelbundet, och nära två tredjedelar av dem säger sig aldrig läsa dessa sidor i tidningen; vilket skall jämföras med att en femtedel bland ämneslärarkandidaterna uppger att de regelbundet läser ekonomisidorna, medan nära hälften av ämneslärarkandidaterna uppger att de aldrig läser dem. Drygt en tredjedel av förskollärarkandidaterna säger sig läsa sportsidorna regelbundet, medan nära två tredjedelar av ämneslärarkandidaterna säger sig aldrig någonsin läsa sportsidorna. (fråga 11-12).

Vad gäller kulturvanor i trängre mening är skillnaderna mellan de två grupperna påtagliga. Förskollärarkandidaterna frekventerar jämförelsevis oftare privatteatrar och sportevenemang, medan fler ämneslärarkandidater säger sig besöka Folkets bio, Dramaten, Operan, gallerier, konstmuséer och konserter med jazz och klassisk musik. /De sistnämndas svar kan givetvis tolkas antingen som sannfärdiga vittnesbörd eller som uttryck för högt ställda ambitioner; svaren är dock under alla omständigheter intressanta som tecken på kulturell orientering./

Hållning till dagens skolfrågor

Båda grupperna anser att det svåraste problemet i dagens skola är att skolklasserna är så stora, och därefter att de svaga eleverna far illa. De har samma inställning i

betygsfrågan: ungefär hälften av dem anser att betyg enbart behövs på högstadiet.
(fråga 38-39)

Orientering till andra utbildningsalternativ

På frågan "Vilka av följande linjer på HLS skulle Du kunna tänka dig att gå, med tanke på de yrken studierna leder fram till?" anger flertalet i första hand sin egen linje, dvs förskollärlinjen respektive ämneslärlinjen. Hos förskollärlärokanidaterna finner vi dock en något större spridning, somliga kan hellre tänka sig lågstadie-, special- och idrottslärlinjerna, medan ämneslärlärokanidaterna så gott som undantagslöst föredrar sin egen linje. I andra hand anger förskollärlärokanidaterna i de flesta fall fritidspedagoglinjen, lågstadielärlinjen eller speciallärlinjen, medan ämneslärlärokanidaterna föredrar idrotts- och mellanstadielärlinjerna. (fråga XI)

Svaren på frågan "Vilka av följande linjer på HLS skulle Du inte kunna tänka dig att gå, med tanke på de yrken studierna leder fram till?" visar att förskollärlärokanidater känner sig mest främmande för syo-linjen och hemspråkslärlinjen. Bland ämneslärlärokanidaterna svarar de flesta fritidspedagoglinjen, förskollärlinjen, idrottslärlinjen eller syo-linjen. (fråga XII)

Uppmanade att bland ett antal alternativ ange den högskoleutbildning "där Du tror att studierna skulle passa Dig bäst" nämner drygt hälften av förskollärlärokanidaterna förskollärlinjen. Även Dramatiska institutet och psykologlinjen är populära alternativ. På frågan vilket bland alternativen som skulle passa dem sämst, anges i första hand civilingenjörslinjen, ekonomlinjen och juristlinjen, men svaren är här tämligen spridda. Bland ämneslärlärokanidaterna (vars egen linje saknas i listan) är svaren mycket spridda; en femtedel av ämneslärlärokanidaterna anser att kulturvetarlinjen skulle passa dem bäst. Även journalsthögskolan är ett tilltalande alternativ för ämneslärlärokanidaterna. Mest impopulär är civilingenjörslinjen; en knapp sjättedel av ämneslärlärokanidaterna anser att denna utbildning skulle passa dem allra sämst. (fråga 19-20)

På frågan "Vilka av följande ämnen skulle berika din utbildning mest?" är psykologi, pedagogik och kulturämnen (litteratur, konst, film, teater) de vanligaste svaren bland förskollärlärokanidaterna och kulturämnen vanligast bland ämneslärlärokanidaterna. (fråga 22)

Hållning till framtida yrkesutövning

I båda grupperna tror bara en liten minoritet att de kommer att bli kvar i det yrke de nu utbildas för. Bland ämneslärarkandidaterna svarar en majoritet, 47 stycken, nej på frågan om de tror att de kommer att stanna i yrket under resten av sitt yrkesverksamma liv, 10 svarar "vet ej", och bara 11 svarar ja. För förskollärarkandidaterna är motsvarande siffror 27, 34 och 9. (fråga 22) – Dessa svar är onekligen tankeväckande.

Kommentar

De här redovisade svaren bör inte övertolkas. Vi kan möjligen ställa upp vissa preliminära hypoteser:

Bland ämneslärarkandidaterna finner vi fler uttryck för höga kulturella eller intellektuella ambitioner. De uppger sig oftare frekventera Dramaten, Operan, konstmuséer, gallerier, konserter samt en "intellektuell" repertoar som Folkets bio, medan förskollärarkandidaterna jämförelsevis oftare nämner Stockholms privatteatrar och sportevenemang. Ämneslärarkandidaterna förefaller vidare mer disponerade för studier av mer traditionellt akademiskt slag, i jämförelse med förskollärarkandidaterna vilkas hållning till studierna tycks mer "skolmässig": En majoritet bland ämneslärarkandidaterna anser att den obligatoriska undervisningen är alltför omfattande, medan de flesta förskollärarkandidater antingen är nöjda med den obligatoriska undervisningens omfattning eller önskar mer av densamma (som nämnts är den faktiska mängden obligatorisk undervisning ungefär densamma på båda linjerna). Ämneslärarkandidaterna säger sig i jämförelse med förskollärarkandidaterna ägna mer tid åt sina studier utöver den schemalagda undervisningen, i synnerhet under helgerna. Åtskilliga ämneslärarkandidater finner kurslitteraturen alltför elementär. Nästan varannan förskollärarkandidat men bara var femte ämneslärarkandidat uppger att det förekommit kurslitteratur som varit svårläst.

Det är lätt att finna förklaringar till dessa skillnader. Ämneslärarkandidaterna är i genomsnitt äldre, har ett starkare "skolkapital" (har oftare gått på teoretiska gymnasielinjer), har erfarenheter av universitetsstudier och mer yrkeserfarenheter, har i fler fall bildat familj och skaffat egen bostad, har kanske utvecklat en mer "mogen" smak vad gäller kultur, etc.

Hypoteser av det nyss nämnda slaget blir inte mindre intressanta för att det finns förklaringar som kan tyckas triviala. Genom att studera skillnader i livsstil, smak, attityder till studierna etc kan vi bättre förstå vad det innebär att vara 22 i stället för 29 år gammal (eller att vara kvinna i stället för man, eller ha en viss social bakgrund). Om vi är intresserade av frågan om undervisningens utformning vid HLS är exempelvis ålder inte intressant som biologiskt faktum (antal levnadsår) utan som socialt och kulturellt fenomen.

Vid bedömningen av enkätsvaren måste vi givetvis också hålla i minnet att gruppen ämneslärarkandidater rymmer många män medan förskollärarkandidatgruppen är helt enkönad. Vi måste också beakta att åldersskillnaderna skapar vissa problem vad gäller jämförbarheten: när vi har att göra med olika åldersklasser kan vi inte utan vidare jämföra exempelvis valet av tillvalsämne på högstadiet eller av gymnasielinje, eller deltagande i kommunala musikskolan (som under en period drabbades av nedskärningar).

Även om vi tills vidare bara haft möjlighet att skrapa på ytan av enkätmaterialen, så är det värdefullt att vi har tillgång till denna dokumentation av de studerandes villkor vid HLS i maj 1988. Framtida utvärderingar bör kunna utnyttja materialet för att spåra förändringar av rekryteringen och av de studerandes villkor. Det är givetvis angeläget att en grundligare bearbetning av enkätsvaren kan komma till stånd. En sådan bearbetning skulle innebära jämförelser mellan fler linjer, och framför allt korstabelleringar och multivariata analyser som ger besked om mäns och kvinnors situation, situationen för studerande med olika social och kulturell bakgrund, samband mellan skolerfarenheter, aktuell studiesituation, familjeförhållanden, ekonomiska förhållanden, kulturvanor, förhållningssätt till den framtida yrkesverksamheten, etc.

Appendix 1. Figurer

Appendix 2: Enkätformulär